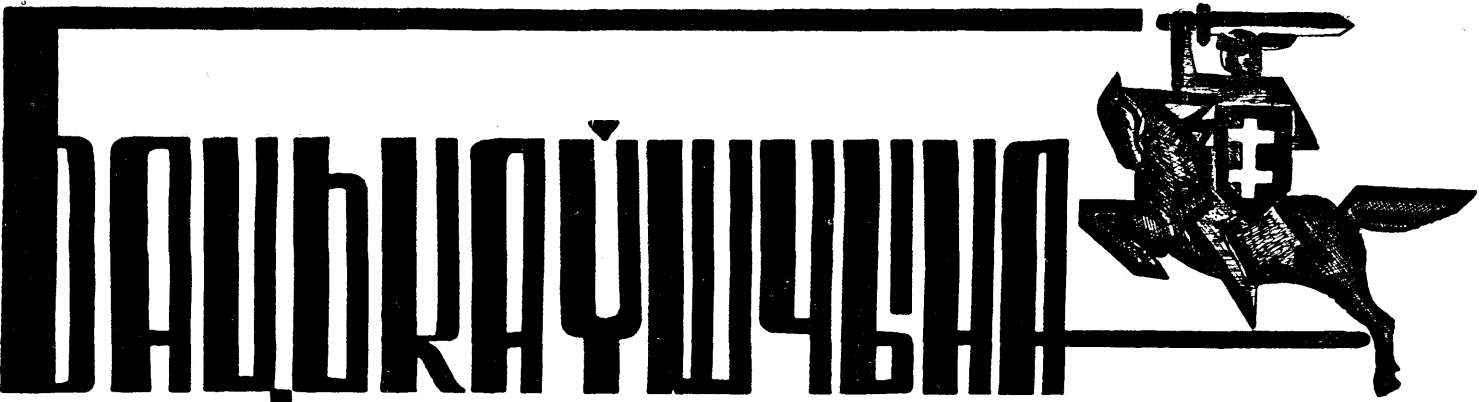

LE JOURNAL BIELORUSSIEN „LA PATRIE“	DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „DAS VATERLAND“	THE WHITERUTHENIAN NEWSPAPER „THE FATHERLAND“
№ 19 (201)	Нядзеля 16 травеня 1954 г.	ГОД ВЫДАНЬНЯ 8

Камуністыя ў наступе: і ў Індакітаі і ў Жэнэве

ДЫЕН-БІЕН-ПГУ — СТАЛІНГРАД ДАЛЕКАГА ЎСХОДУ

Бойка за здабыццё камуністымі французскай крэпасці ў паўночным Індакітаі Дыен-Біен-Пгу была найвялікшай і найбольш зацятай у цэлай індакітайскай вайне. Французскі і вьетнамскі гарнізон пад камандваннем генэрала дэ Кастры, пасля васьмітыднёвай гэройскай абароны перад пераважаючымі ў шэсьць разоў сіламі ворага, 7 травеня быў змушаны здацца, вычарпаўшы літаральна ўсе сяродкі абароны. На пабаёвішчы, зрытым артылерыйскімі ямамі, асталіся тысячы забітых і раненых, а каля 10 тысяч Французаў, жаўнераў французскай чужаземнай легіі і Вьетнамцаў доўгай калёнай пашырвалі пад эскортам вьетнамскіх камуністых на поўнач у лягеры ваеннапалонных. Гэтак трагічна закончыўся найбольш кульмінацыйны акт індакітайскай драмы.

Бойка за Дыен-Біен-Пгу, як і ейныя вынікі маюць ня столькі стратэгічнае, колькі палітычнае значэнне. Гэта ня прыпадак, што камуністыя Вьетміну, моцна ўспамоганыя кітайскай зброяй, прыпусцілі галоўны штурм якраз напярэдадні Жэнэўскай канфэрэнцыі і ў першыя дні ейнага трывяння. Яны не шкадавалі вялізарных стратаў, абы толькі выйграць баталію і гэтым паставіць Жэнэўскую канфэрэнцыю, якая мае вырашыць індакітайскае пытаньне, перад дакананым фактам мілітарнае перавагі камуністых. Выйграная камуністамі мілітарная афэнзіва ў Азіі дала магчымасьць Молатаву й ягоным азіяцкім сатэлітам нахабна ўзмоцніць і палітычную афэнзіву ў Жэнэве. Мала таго, што Захад мусіў перайсьці да дэфэнзывы, але гэтую дэфэнзіву, дзякуючы паглыбленьням разыходжаньняў між заходнімі дзяржавамі, значна й аслабіць дзі шукаць далейшых кампрамісаў з камуністамі.

Гэтак палітычнае значэнне камуністычнае перамогі ў Індакітаі. Але гэтая перамога мае й іншы, ня менш грозны аспект. Яна з гледзішча стратэгічнага адкрыла камуністам дарогу да далейшых перамогаў. Ня гледзячы на цяжкія страты пад Дыен-Біен-Пгу, іхная актыўнасьць не аслабла, але сталася яшчэ інтэнсыўнейшай. Наступнай іхнай мэтай ёсьць апанаваньне дэльтай Чырвонай ракі і здабыцьцё гораду Ганоі — ключовых стратэгічных пазыцыяў у Індакітаі і найважнейшых правінцыяў з гледзішча гаспадарскага і мінеральных багаццяў. Да гэтай новай афэнзівы камуністыя ўжо старанна прыгатаўляюцца тады, калі ў Францыі ўзмоцніліся дамаганьні выйсці наагул зь індакітайскай вайны. Настроі ў Францыі тым больш небяспечныя ў сувязі яшчэ з тым, што няма ніякіх перспэктываў, каб іншыя дзяржавы Захаду, ЗША і Вялікабрытанія, наважыліся ў хуткім часе збройна інтэрвэншаваць у Індакітаі.

Таму заходняя прэса пачынае што раз шырэй пісаць аб тым, што Дыен-Біен-Пгу адыграе ролю далёкаўсходняга Сталінграду. Як ведама, адбіццё Саветамі Сталінграду ў вапошнюю сусветную вайну сталася зваротным пунктам для ўсёй усходняй кампаніі, бо ад таго момэнту Гітлер, які дагэтуль пасоўваўся ўсцяж перамогаю наперад, быў змушаны здаваць адну за другой пазыцыі аж пакуль савецкая армія не дасягнула Бэрліна. Дык і ў Індакітаі здабыцьцё Дыен-Біен-Пгу можа стацца пачаткам канца індакітайскай кампаніі ў выгадным для камуністых сэнсье, калі Захад не здабудзецца на безадкладную й станючую контракцыю, ужо не палітычную, але мілітарную. Але ці здабудзецца?

АДЗІНСТВА ЗАХАДУ ЗАХІСТАЛАСЯ

Падчас Бэрлінскай канфэрэнцыі пазыцыя трох заходніх вялікадзяржаваў была згодная й станючая. Калі гэтым Захад ня змог нічога ад Саветаў дабіцца, дык нічога й ня страціў, а навет палітычна ўзмоцніў сваё становішча. Затое

ў Жэнэве гэтае адзінства Захаду моцна пахіснулася.

Яшчэ тры тыдні перад канфэрэнцыяй Францыя, апынуўшыся ў бязвыхаднай сытуацыі ў Індакітаі, звярнулася 4 красавіка да ЗША з просьбай безадкладнай мілітарнай помачы й безадкладнага масавага ўвядзеньня ў дзеянне амэрыканскай ваеннай авіяцыі ў Індакітаі. Праўдападобна Французы разьлічвалі на тое, што такі крок Амэрыкі яшчэ ня выкліча пашырэння вайны, затое паставіць камуністых перад эвэнтуальнасьцю вялікіх для іх стратаў і выратуе абсдажаную крэпасць Дыен-Біен-Пгу. Амэрыка скіхлялася да просьбы Францыі, але зусім інакш зарэагавала на гэта Вялікабрытанія. Калі ўрад звярнуўся да яе з прапановай супольнага мілітарнага дзеяньня на індакітайскім фронце, Лёндан адказаў станоўча — не! Вялікабрытанія ўважала, што высылка ў Індакітай толькі авіяцыі яшчэ будзе недастатковым мерапрыемствам, каб надаць іншы ход вайне. У сьлед за авіяцыяй прыйдзеца тады пасылаць і наземныя збройныя сілы, што няўхільна прывядзе да пашырэння вайны, чаго Вялікабрытанія пачіна баіцца. Апрача гэтага, Вялікабрытанія трымалася пагляду, што нельга

прадпрымаць у Індакітаі ніякіх новых мілітарных крокаў, пакуль ня скончыцца Жэнэўская канфэрэнцыя. Дык і Амэрыка, будучы спараліжаванай адмовай Вялікабрытаніі, збройна інтэрвэншаваць на собскую руку адмовілася, у дадатку тлумачучыся, што Айзэнгаўэр ня мог пачаць такой інтэрвенцыі бяз згоды Кангрэсу.

Гэтае разыходжаньне паміж ЗША і Вялікабрытаніяй яшчэ больш паглыбілася на самай Жэнэўскай канфэрэнцыі й асягнула крытычную фазу. У той час, калі амэрыканскі міністар Дальлес, ня веручы ў дасягненьне гаваровага для Захаду кампрамісу з Саветамі, дамагаўся гаварыць зь імі мовай станючай і з пазыцыі сілы, Вялікабрытанія й Францыя выказалі поўную слабасць. Брытанскі міністар замежных справаў Ідэн выявіў навет свой капітуляцыйны плян падзелу Індакітаю на часть камуністычную і часть антыкамуністычную, падобна як гэта ёсьць у Карэі, Нямеччыне і Аўстрыі. Хаця супраць такога пляну станюча запратэставалі самі Вьетнамцы, гэта аднак не паўстрымала Вялікабрытаніі й Францыі ад шуканьня розных далейшых кампрамісаў з камуністамі, зразумела, ко-
(Заканчэньне на 2-ой балоне)

Ньюерскі парад ляляльнасьці

Бальшавіцкі таталітарызм ужо даўно перахапіў ад вольных працоўных сьвету градыцыйнае работніцкае сьвята 1-га травеня. Усюды, дзе толькі былі і ёсьць камуністычныя арганізацыі, яны выкарыстоўвалі і выкарыстоўваюць на загад чырвонае Масквы сьвята працы дзеля падбуральных мэтаў, выгадных і патрэбных тэй-жа Маскве.

Так неак склалася і ў вольнай Амэрыцы, што тут, а асабліва ў Нью-Ёрку, ад даўжэйшага часу 1-га травеня дэманстравалі толькі камуністыя ды абдураныя імі іхныя выпадковыя, часовыя сымпатыкі ды розныя прыхвасцы.

Аднак, ужо ад колькіх гадоў, здаровы амэрыканскі грамадзкі арганізм, як гэта й бывае ў запраўды вольным краі, пачаў рэагаваць на гэныя вызываючыя камуністычныя паходы сабскім парадам — парадом ляляльнасьці да амэрыканскае дэмакратыі і ейных асноваў свабоды.

Ініцыятарам гэтых парадаў была магутная амэрыканская арганізацыя Вэтэранаў Замежных Войнаў ЗША. Пад ейным кіраўніцтвам цяпер і адбываюцца штогод парады ляляльнасьці ў Нью-Ёрку. Сваім удзелам у парадзе ляляльнасьці грамадзкасць паказвае, што паходы ізь сыягатамі, на якіх красуюцца эмблемы сярпа й молата, эмблемы прыгоны й зьдзеку, ня рэпрэзэнтуюць Нью-Ёркскай шматмільённай мэтраполіі, дзе жывуць прадстаўнікі амаль усіх этнічных групаў сьвету, а ў тым ліку і Беларусаў.

Праз парад ляляльнасьці грамадзкасць Нью-Ёрку выказвае, што камуністыя ня выражаюць народнай волі ані амэрыканскага народу, ані хыхароў Нью-Ёрку і ня маюць ніякага права гаварыць і выступаць ад імя гэтага народу, бо само грамадства аб сабе можа і ўмее гаварыць сваімі сабскімі спосабамі.

З гэтага гледзішча, Беларусам, што пачастыцца лягвацца ад няпрошаных камуністычных «апакуюноў» ды апынуцца ў ЗША, неабходна добра ўсьведаміць вялікую вагу іхнага ўдзелу ў штогодніх парадах ляляльнасьці, бо праз выражэньне сваёй ляляльнасьці да ЗША ды ідэялаў гэтага вольнага краю мы адначасна выражаем і сваю прывязанасьць да Беларусі, што змагаецца за вызваленьне і спадзяецца на дапамогу й прызьня ЗША, а таксама выражаем і сваю непахіснасьць і наважанасьць у змаганьні і камуністычнай пошасьцю заўсёды і ўсюды. Праўда, Беларусы Нью-Ёрку і ваколіцаў, як толькі тут зьявіліся новыя эмігранты і стварылі свае арганізацыі, наважалі лучнасьць із амэры-

канскай арганізацыяй вэтэранаў, а яна ў сваю чаргу запрашае нас праз Упраўу БАЗА да штогодняга ўдзелу ў вагульным паходзе.

І вось, ужо колькі гадоў, як па галоўнай магістралі Нью-Ёрку — 5-ай Авэню, машыруюць беларускія вэтэраны, скаўты, моладзь, мужчыны й жанчыны ў нацыянальнай вопратцы, із сваімі белчырвона-белымі сыягатамі, плякатамі й лэзунгамі. Гэтак, як і ў мінулыя гады, і сёлага, у парадзе ляляльнасьці ўдзельнічала беларуская група БАЗА — вэтэраны, скаўты, моладзь, дарослыя. Нью-Ёркскай Радай Вэтэранаў Замежных Войнаў ЗША маршалкам групы Беларусаў быў вызначаны ген. Ф. Кушэль, а камаршалкам — др. В. Тумаш. Шкода толькі, што сёлётні ўдзел Беларусаў у парадзе ня быў гэтакі масавы, а Беларусы із г. зв. Кангрэсавага Камітэту дык і зусім чамусьці не зьявіліся. У гэтак важнай справе, як удзел у парадзе ляляльнасьці, пара ўжо даўно адкінуць усялякія дробныя непаразуменьні ці арганізацыйныя падзелы — навоны Беларусы павінны выступаць, як прадстаўнікі адзінай нацыі.

Ужо задаўга да пачатку параду, уздоўж маршруту, абাপал 5-ай Авэню, ад 95-ай да 62-ой вуліцы, сабраліся тысячы глядачоў, а каля 68-ай вул. пачалі запаўняцца гасцёўня трыбуны прадстаўнікі ад розных арганізацыяў і нацыянальнасьцяў, карэспандэнтамі амэрыканскіх і чужамоўных газэтаў, фоторэпартэрамі.

А 1 г. 15 час. папаўдні пачаўся парад. Першымі накіраваліся да галоўнае трыбуны галоўны маршалак параду із сваімі асыстэнтамі, сябры Камітэту параду ды ганаровыя госьці: прадстаўнікі вышэйшага духавенства ўсіх веравызнаньняў, мэр гораду Нью-Ёрку Вагнэр, Вэрнард Варук і шмат шмат іншых выдатных асобаў. Яшчэ да гэтага, прадстаўнікі Камітэту параду запрасілі на галоўную трыбуну Архіепіскапа БАПЦарквы Уладзьку Васіля.

Калі кіраўнічая група ды ганаровыя госьці падыйшлі да галоўнае трыбуны і занялі свае месцы, пад акампаніямэнт аркестры 1-ай Арміі праз мікрафон спэцыяльна запрошаныя сыявак выканаў Амэрыканскі Нацыянальны Гымн.

Пасьля гэтага папылілі перад трыбунамі дывізіі ўдзельнікаў параду. У паветры мігацелі ды іскрыліся вясклавымі колерамі шматзорныя сыягі Амэрыкі і ўсіх народаў... Ішлі ў казачных касцюмах нязьлічоныя аркестры кадэтаў, вэтэранаў, войска, школаў, царкоў-

ных прыходаў, рэлігійных таварыстваў, скаўтаў, каледжаў, паштовай і тэлефоннай сувязі, паліцый, розных згуртаваньняў, нацыянальных групаў... Ня было анводнай больш менш важнейшай установы ці арганізацыі, каб іхныя прадстаўнікі ці адмысловыя стэнды ня былі ў гэты дзень на 5-ай Авэню, навет ад цырку паважна сунуўся вялізарны надзьмуты слонь. Кажная група імкнулася паказаць штось арыгінальнае, характэрнае, асаблівае, кажная група вырозьнівалася ад суседніх сваімі ўбэрмамі, аркестрамі: былі тут Індыйцы ізь перапущам на галовах ды мокасынамі на нагах, Шкоты ў каларовых кароценьніх спаднічках із характэрнымі дудкавымі музычнымі інструмэнтамі, дзявочыя, хлапчукоўскія аркестры...

У вачу мільгацела ад гэткай кандэнацыі яскравых, радасных колераў ды арыгінальных дэсэняў і арнамэнтаў нацыянальных вопратка Беларусаў, Украінцаў, Славакаў, Чэхаў, Палякаў, Гроцаў, Баварцаў, Харватаў, Латышоў, Эстонцаў, Летувісаў, Кітайцаў, Расейцаў, Вугорцаў...

Гэта быў запраўды вольны, народны, сьвяточны, радасны паход-фэстываль, а панад усімі лёгкі веснавы ветрык калыхаў сыягі й сыягі, мора сыягоў... На тварах, у вопратцы, свабодзе рухаў і кроку ня было й ценю той ведамай пачаткі прыгнобенасці, пакары й бязмежнай нуды ды адчаю, што характэрнызоўць «народныя» маніфэстацыі ў вадной шостай частцы сьвету ці краёх г. зв. «народнай дэмакратыі».

Тут ніхто нікога ня змушаў, не падганяў, не запісваў, а з трыбуны ніхто не заклікаў да вайны із «ворагамі народу», да «бдільнасьці» ці патраеньня натугаў на «вывазку гною із сыянушнікаў» або «перавыкананьня нормаў»!

Сьпікер на трыбуне абвешчаў толькі, якая група набліжаецца ды час ад часу, узнагароджаў разам із гасцямі гучнымі воплескамі за ўдалае выкананьне якогась нумару ці добрае афармленьне групы.

Сёлётні парад ляляльнасьці, як сьцьвердзілі газэты, паказаў, што ў дзень 1-га травеня ня толькі 5-ай Авэню, але й Юніён Сквэр (дасюленьнае галоўнае месца зборышчаў камуністых) належаць да свабодных Амэрыканцаў, бо й на Юніён Сквэры ўвесь дзень адбываліся розныя выступленьні моладзі ды іншых арганізацыяў і толькі позна вечарам, каля 8-ай гадзіны камуністам ўдалося сабраць параднальна нязначную колькасць на свой крыклівы мітынг. А. Сьвіслацкі

здабываецца на такі «люксус», як дада-так «Каласкі» і інтэнсыўнае выдаваньне беларускіх кніжак, значыцца, матарыяльны стан выдавецтва зьяўляецца здавальняючым. А калі мы ад часу да часу зьвярталіся з заклікамі матарыяльнае дапамогі, дык многія ўважалі, што робім гэта толькі на тое, каб мець яшчэ большы прыбытак. Гэтыя людзі, на жаль, ня ведалі, што й дасюленьня нашага выдавецкага дзейнасьць вымагаля шмат ахвярнасьці і што ўвесь рэдакцыйны й адміністрацыйны персанал працаваў бясплатна, што людзі, сьведомыя ўзапраўднага палажэньня нашага выдавецтва, рабілі ўсёяж вялізарныя натугі, каб яго ўтрымаць і далей разьвіваць.

Неахайнасьць і матарыяльнае абьянкавасьць шырокіх колаў нашых чытачоў, пры іхным агульным дадэньваньні ролі й значэньня нашае газэты, даходзіла да таго, што многія зь іх, навет актыўныя нацыянальныя працаўнікі, не ўважалі за патрэбнае наагул плаціць за газэту ейнае намінальнае, пры гэтым мінімальнае, вартасьці, некаторыя нашыя кальпартэры ня выязваліся із сваіх фінансавых забавязаньняў, а бальшыя нашых арганізацыяў, ня гледзячы на частыя просьбы й заклікі, не хацела парупіцца пашырыць кола нашых падпішчыкаў і зарганізаваць матарыяльную помач для газэты. Вось ты аснаўныя прычыны, якія й прывялі да сьняньняга цяжкага крызісу.

А ўсё гэта зьяўляецца вялікай нацыянальнай шкодай і ня вельмі пахвальна сьвечыць аб нашым грамадстве й ягоным разуменьні сваіх мінімальных нацыянальных і грамадзкіх абавязкаў. Калі-б такія далейшыя дачыненні прывялі до поўнага заняпаду нашай выдавецкай справы, дык быў-бы гэта наш вялікі нацыянальны сорам навет і для тых, што з сваіх забавязаньняў перад газэтай выязваліся найлепей. Гэта было-б нясьцёртай плямай у нашым грамадзкім жыцьці, плямай для кажнай нашай арганізацыі, для кажнага з нас персанальна.

Але пры ахвоце й добрай волі ўсякую памылку, пакуль ня позна, можна напавіць. Можна напавіць і памылку ў дачыненні да нашага выдавецтва, тым болей, што натугі для гэтага патрабуюцца мінімальныя. Таму мы й заклікаем нашае грамадзянства ўва ўсіх краінах ягонага расьсяленьня ішчыра адгукнуцца і безадкладна пачаць судзейнічаць з намі з мэтай напавы нашай матарыяльнай сытуацыі і тым самым пачаць ўзноў так наладзіць нашу выдавецкую дзейнасьць, якой была яна дагэтуль. Практычна мы просім і заклікаем безадкладна правесці наступнае:

- Усе тыя, што залягаюць з падпіскай за «Бацькаўшчыну», безадкладна павінны ўрэгуляваць і аплаціць падпіску наперад, каб ня было залегласьцяў у будучыні.
- Прыдбаць новых падпішчыкаў газэты. Мы прапануем, каб кажны дасюленьні падпішчык прыдбаў што найменей аднаго новага падпішчыка.
- Мы апэлюем да ўсіх нашых арганізацыяў і нашых шырых сымпатыкаў праводзіць сьстэматычна прапагандовую акцыю за падтрымліваньне й пашырэньне нашае газэты, высьсеньяючы ейную нацыянальную ролю й практычную вартасьць (Заканчэньне на 2-ой балоне)

БЕЛАРУСКІЯ РАДЫЯПЕРАДАЧЫ ЦЕРАЗ РАДЫЯСТАНЦІЮ «ВЫЗВАЛЕНЬНЕ»

У чацьвер 20. 5. 1954 г. распачынаюцца беларускія перадачы цераз радыястанцыю «Вызваленьне» ў Мюнхэне. Першая радыяперадача 20. 5. 1954 а гадз. 21.30—22 на кароткіх хвалях 31 і 49 паводля эўрапейскага часу.

Пачынаючы ад 21. 5. 1954 беларускія радыяперадачы будуць адбывацца кажнага дня ў наступным часе:

- 1) гадз. 0.30—1 на хвалі 49
- 2) гадз. 3.30—4 на хвалі 75
- 3) гадз. 6.30—7 на хвалі 49
- 4) гадз. 9.30—10 на хвалі 31
- 5) гадз. 12.30—13 на хвалі 31
- 6) гадз. 15.30—16 на хвалі 31
- 7) гадз. 19—19.30 на хвалі 31.
- 8) гадз. 21.30—22 на хвалі 31 і 49.

Дзеяцца рэчы незразумелыя Камуністыя у наступе

(Заканчэньне з 1-ай балоны)

НА МАРГІНЭСЕ ПАЛІТЫКІ АМЭРЫКАНСКАГА КАМІТЭТУ ВЫЗВАЛЕНЬНЯ АД БАЛЬШАВІЗМУ

Ужо вышш трох год Амэрыканскі Камітэт Вываленьня ад Бальшавізму вядзе намаганьні змантаваньня супольнага фронту эміграцыяў падсавецкіх народаў дзеля змаганьня з бальшавізмам. На гэтую акцыю былі ўжо выкінутыя мільёны даляраў, уложана шмат энэргіі й працы, а вынікаў дасюль ніякіх. Гэтак «супольнае змаганьне» з бальшавізмам так і не пачалося. Прычыны гэтага ведамыя. Амэрыканцы, мантуючы супольны фронт нерасейскіх народаў разам з Расейцамі, ня хочаць разглядаць гэтых дзёвюх групаў, як раўнапраўных і раўнаважасных партнэраў, але даюць выразную перавагу другім над першымі коштам першых. На Амэрыканскі Камітэце аж да апошняга часу мосьціцца хвалішывая канцэпцыя, што ў змаганьні з бальшавізмам трэба абалёпіцца на Расейцах і, дзеля гэтага, падтрымаць іхныя вялікадзяржаўніцкія імперыялістычныя планы пры ігнарацыі справядлівых нацыянальных імкненьняў нерасейскіх народаў, якія налічваюць больш палавіны насельніцтва Савецкага Саюзу. Гэта адна прычына, чаму дасюльшныя акцыя Амэрыканскага Камітэту не магла даць патрэбнага эфэctu, ня гледзячы на тое, што ейныя канчалныя інтэнцыі — зьнішчэньне бальшавізму, у прынцыпе, можна толькі прывітаць.

Але існуе і прычына другая. Амэрыканскі Камітэт, шукаючы партнэраў для супольнай антыбальшавіцкай акцыі, стараецца абалёпіцца на як найбольш кваліфікаваных і аўтарытэтных арганізацыях як расейскіх, гэтак і нерасейскіх. Таксама такая канцэпцыя ў прынцыпе адзіна правільная, але, нажал, калі ходзіць пра Амэрыканскі Камітэт, дык толькі ў прынцыпе, а не ў ягонай дасюльшнай практыцы.

Бо мала пусьціць туман у вочы і назваць нейкую арганізацыю дастаткова аўтарытэтай і кваліфікаванай, калі ў запраўднасьці ёй далёка да гэтага. Ня могуць схіліць узпраўды рэпрэзэнтатыву арганізацыяў нерасейскіх народаў прыняць адзінадзялімаўскую назвыню расейскай эміграцыйнай рэакцыі, Амэрыканскі Камітэт быў гатоў абалёпіцца на г. зв. «Фэдэралістых», якія ў запраўднасьці былі ня чым іншым, як расейскімі дывэрсіямі, ня рэдка спецыяльна дзеля гэтых мэтаў творамі Расейцамі пад ціскую апрабату тых-жа Амэрыканцаў. Але станючая і згодная рэакцыя запраўдных нерасейскіх арганізацыяў, задзіночаных у Парыскім Влёку, прымусіла Амэрыканскі Камітэт пакінуць несалідныя спробы падмяніць гэтыя нерасейскія арганізацыі рознымі «фэдэралістычнымі» эрзацамі. Таму канцэпцыя абалёпіцца на гэтых эрзацах, здаецца, ўжо неактуальная.

Затое ўсёцяж пакутуе ўсё канцэпцыя шуканьня падобных эрзацаў у расейскім лягэры ды называць дэмакратычнымі тыя арганізацыі, якія ў практыцы сваёй дзейнасьці, а ня рэдка і ў тэорыі зьяўляюцца запярэчаньнем усякага дэмакратызму. Калі дзёве больш прагрэсыўныя і палітычна больш разумныя расейскія арганізацыі — Ліга Б. Нікалаеўскага і СВОНР пайшлі на некаторыя кампрамісы на карысьць нерасейскіх арганізацыяў і згадзіліся прыступіць да супольнай з нерасейцамі антыбальшавіцкай арганізацыі — МАКЦ-у, дык Амэрыканскі Камітэт ня вызнаў гэтых дзёвюх расейскіх арганізацыяў за дастаткова кваліфікаваныя і адмовіў МАКЦ-у свайго

падтрыманьня. Затое арганізацыі, узначаленыя Мельгуновам і Керэнскім, што твораць г. зв. фактычна ўжо нясіснуючы КЦАБ, як і салідарыстаўскі НТС, што далучыўся да КЦАБ-у пасля ягонага развалу і фактычнай самаліквідацыі, зьяўляюцца для Амэрыканскага Камітэту дастаткова кваліфікаванымі, навет супэркваліфікаванымі, безь якіх Амэрыканскі Камітэт і не ўяўляе сабе супольнага антыбальшавіцкага фронту.

Калі ходзіць пра НТС, дык аб'ектыўна трэба прызнаць, што гэта масавая і найбольш актыўная расейская эміграцыйная арганізацыя. Але існуюць вельмі важныя момэнты, якія яе дыскваліфікуюць, як партнэра для нерасейскіх арганізацыяў. Па першае, гэтая арганізацыя, што групуе ў сабе найбольш шавіністычныя элементы і абаліраецца на таталітарных прынцыпах, поўнасьцю запярэчвае нацыянальныя правы нерасейскіх народаў. Дык як тады можна шукаць нейкай супольнай плятформы зь ёю? Але гэта ня ўсё. Цэлы рад свежых фактаў паказваў, што НТС зьяўляецца моцна падмінаваны савецкім шпіянажам навет у ягоных кіраўнічых вярхох. Дык перад тым, як кваліфікаваць яго, як моцнага партнэра ў антыбальшавіцкім змаганьні, трэба было-б сьпірацца прапусьціць праз камісію сэнатара Мэк Кэрты, як шчыра радзіць эміграцыйная прэса. Вялікая шпіёнская афэра Мюлера-Харунжага і, ня выключана, свежая справа ішчага выдатнага дзёчча НТС Трухновіча, які, на думку ня толькі нерасейскіх эмігрантаў з пад Саветаў, але й некаторых паважных нямецкіх дзёччыкаў, ня быў скоплены ў заходнім Ёрліне бальшавікамі, але перайшоў да іх дабравольна з важнымі дакумэнтамі НТС, як і іншыя, ня зусім ясныя, дачыненьні верхавадаў гэтае арганізацыі з бальшавіцкай агентурай і цяпер, і падчас апошняй вайны, павінны ўсіх ідэйных антыбальшавікоў у найлепшым выпадку моцна насыцярожыць і паставіць пакуль што ў рэзэрве да гэтай арганізацыі.

Але пакінем на баку НТС. Пакінем на баку і Керэнскага, аб якім мы ўжо часта пісалі, што ў антыбальшавіцкім змаганьні ён мог-бы адыграць толькі ролю прыказачнага пятага кола ў возе.

Зоймемся сяньня Мельгуновам, як адным з найважнейшых, на думку Амэрыканскага Камітэту, партнэрам суполь-

нага антыбальшавіцкага фронту, і як старшынёю сяньняшняга КЦАБ-у, да якога, апрача прадстаўніка заплянаванага МАКЦ-у, Аўгена Гегечкоры, і зьявянуўся Амэрыканскі Камітэт з прапановай прыняць меры дзеля ствареньня заплянаванай апошнім часам гэтым Камітэтам г. зв. «Дзейнай Рады».

Хто-ж такі Мельгуноў? Ведамы расейскі палітычны антымперыялістычны дзёчч, былы сябра Дзяржаўнай Думы ад Ленінграду й Кранштату, праф. Алексінскі на балонах газэты «Освобождение» выніваў аб ім вельмі сэнасалійныя справы, якія дыскваліфікуюць Мельгунова ня толькі, як антыбальшавіка, ня толькі, як палітычнага дзёчча, але й як чалавека наагул. Пісаў аб гэтым праф. Алексінскі ўжо часта, але ў апошнім 8 (31) нумары «Освобождения» за 1. 1954 паставіў, як кажучу, кропку над «і».

Дык аддаём слова праф. Алексінскаму: «Ад самага свайго ўзьнікненьня КЦАБ ужо быў затруты прысутнасьцю ў ім — і ў дадатак на старшынскім становішчы! — сп. Мельгунова, на якім ляжыць нязмытай пляма выдачы ім ЧэКа ягоных таварышаў па нелегальнай антысавецкай арганізацыі («Тактычны Цэнтр», у Маскве, 1920 год). Працаваць зь ім маглі толькі людзі неасведомленыя аб гэтым прадажніцтве або людзі поўнасьцю аб гэтым асведомленыя, але зь нейкіх незразумелых для мяне (ды і для ўсякага чэснага чалавека) меркаваньняў, спецыяльна закрыўшыя на гэта вочы. З гэтым апошнім гутарыць, зразумела, бескарысна. Што-ж датычыцца неасведомленых, дык ніякі яны працягваюць абрыдлівае апавяданьне самага Мельгунова ў ягоным журнале «На чужой стороне» (том III, Прага, 1923 год).

Падчас лапросаў, расказвае сп. Мельгуноў, я адчуваў, што хаджу па лязе. У васаблівасьці, адчуў я гэта, калі Аграваў (сьледчы ЧэКа) патрабаваў назваць прозьвішчы... Было вялікай памылкай з майго боку, што я пацвердзіў ўдзел у Саюзе Адраджэньне тых асоб, ўдзел якіх быў устанавлены на аснове паказаньняў (іншых)... Часамі ў гэтых паказаньнях фігуравалі неабазначаныя асобы і сьледства беспаспяхова імкнулася дакладна ўстанавіць іх. Мімавольна(?), магчыма, я зьявіўся пасярэднім віноўнікам устанавленьня аднаго... Быць можа, я памагаў разьясненьню сьлед-

(Заканчэньне на 3-ай балоне)

Выканайце Ваш абавязак

(Заканчэньне з 1-ай балоны)

тасьць у нашым эміграцыйным жыцьці. 4. Мы таксама просім усе нашыя арганізацыі і персанальна ўсіх нашых прылічнікаў правесці на падпісныя лісты зборку ахвяраў на выдавецкі фонд «Бацькаўшчыны». Спецыяльныя падпісныя лісты для гэтага не рассялаем, гэта было-б лішняй валакітай і тратай часу, прапануючы прыгатаваць такія падпісныя лісты самім або запатрабаваць іх ад мясцовых арганізацыяў. З мэтай кантролі ў газэце будзе пададзена дакладная справаздача з такога збору. 5. Мы горача просім усе нашыя арганізацыі і пасеобных грамадзян заахвочваць прадажу беларускіх кніжак Выдавецтва «Бацькаўшчыны». Гэта дадасць нам магчымасьць ня перапыняць і не аслабляць далейшага выдаваньня

найлепшых пэрлаў нашае прыгожае літаратуры, гэтак патрэбных і карысных для нашага эміграцыйнага чытача. Восць тых мерапрыемстваў, якія патрэбна было-б бездакладна правесці, каб забясьпечыць далейшы лёс «Бацькаўшчыны» і ўсяго нашага выдавецтва. Правесці іх зусім лёгка і проста. Трэба толькі трохі ахвоты, настойлівасьці й добрае волі, а вынікі будуць вялікія і прыгожыя. Хочам тады верыць, што нашае грамадзянства, гэтак чулае на ўсякі нашыя нацыянальныя патрэбы і ахвярнае ў выпадку неабходнасьці, правяці і тут гэтую ахвоту і належна заахвочваць сваю добрую волю.

Дык выканайце Ваш скромны нацыянальны абавязак! Выдавецтва «Бацькаўшчыны»

больш собскага аўтарства) пра нашу мінуўшчыню й ейных найбольшых гэрояў (Усяслава Чарадзея, Вітаўта Вялікага й інш). — момэнт гэты ў выданьні такога тыпу ня толькі дагэтуль зусім не закранаўся, але, нажал, і паслей, аж дасюль, вельмі й вельмі мала акцэнтаваўся, калі зусім не ігнараваўся.

Сьледам за «Першаю чытанкаю» Ластоўскі выпускае чытанкі далейшых ступеняў — «Незабудка», «Родныя зьярныты» (1916 г.) і «Сейбіт» (1918 г.), цалкам задавальваючы гэтакім парадкам патрэбу пачатнае школы ў вадным з найаснаўнейшых для яе падручнікаў — чытанцы. Чытанкі Ластоўскага борзда разьвішлі і пасыля ня перавыдаваліся, з пэдагагічнага гледзішча яны ніколі ня рэцэнзаваліся, але іхная нацыянальна-ўзгадавальная вартасьць бесспрэчна і йдзец у тым-жа кірунку, што і першае з іх — «Першае чытанкі»; трэба дакінуць яшчэ й тое, што аўтары наступных нашых школьных чытанак (Я. Лёскі — «Наша Крыніца», Л. Гарэцка — «Родны Край» і г. д.) абержу чэрапі з падручнікаў гэтых як матар'ялы собскага аўтарства Ластоўскага, гэтак і падабраныя ды апрацаваныя, а часам перакладзеныя ім зь іншых аўтараў. Вянцом чытанак Ластоўскага сталіся выданьні ім у канцы 1918 г. «Выпісы зь беларускае літаратуры», частка I — першая ў нас паважная гістарычна-літаратурная хрыстаматыя (частка I яе абыймала народнае творства і старую літаратуру), зь якое таксама карысталіся аўтары наступных падручнікаў гэтага тыпу (М. Гарэцкі ў сваёй «Хрыстаматыі» і ў «Выпісах зь беларускае літаратуры», ч. I, складзеных супольна з Ул. Дзяржынскім і П. Караваем).

Адылі, Ластоўскі не абмежыўся ўкладаньнем і выданьнем школьных чытанак, — адначасна ён парупіўся і аб забясьпечаньні пачатнае школы другім найпатрэбнейшым ёй падручнікам — арытматычным задэчкікам. Праўда, тут ужо ён не падняўся да собскага аўтарства, а толькі пераклаў папулярны тымі часамі задэчкік Ч. Юрэвіча (дарэчы, родам Беларуса, што мела свой адбітак і на характары ягонага падручніка, больш блізкага да абставінаў нашага краю й псыхалёгіі нашых дзёчч); пераклад гэты, аднак, будучы першым у сваім родзе ў нас (дагэтуль ня было аніводнага падобнага падручніка ў нашай мове), патрабаваў апрацаваньня адпаведнай тэрміналёгіі й фразалёгіі, што й было выканана гэтак удала, што асноўныя з уведзеньня тут Ластоўскім тэрмінаў (як, прыкладам, адымнік, множнік, дзёліца, дзельнік, дзель і пад.) за-

штам вялікіх уступак Захаду. На Захадзе што раз больш шырыцца пагляд, што паколькі Дыен-Біен-Пгу стаўся Сталін-Градам Далёкага Ўсходу, патолькі Жэ-нэва можа быць далёкаўсходнім Мюнхэнам.

А МОЛАТАЎ ТРЫУМФУЕ І ЖЫНАЕ ПЛАДЫ

Такая сытуацыя аказалася нязвычайна выгаднай для Молатава й ягоных азіяцкіх сатэлітаў, дык і пастанавіў ён з цэлым нахабствам, уласцівым толькі Саветам, яе выкарыстаць. Перадусім ён выступіў у ролі фанатычнага абаронніка нацыянальна-вызвольных імкненьняў азіяцкіх народаў, «прыгнечаных» і «эксплятаваных» калініяльнымі дзяржавамі Захаду. Само сабой зразумела, што гэтая ягоная роля, пасля мілітарнай перамогі камуністых, знаходзіць сярод народаў Азіі поўнае падтрыманьне й выклікае вялікія сымпатыі. На Захадзе паважна лічацца з магчымасьцю, што цяпер, пасля ўпадку Дыен-Біен-Пгу, пачнецца масавы пераход Вьетнамаў, зьнівераных у сілу й станючасьць Захаду, на бок камуністых Го-Чы-Міна.

З другога боку Молатаў, выкарыстоўваючы заіснаваўшыя розьніцы паглядаў у заходнім лягэры ў справе збройнай інтэрвэнцыі ў Індакітай, намагаецца ўсякімі спосабамі гэтыя разыходжаньні паглыбіць і ізалюваць Амэрыку ад эўрапейскіх вялікадзяржаваў. З гэтаго мэтаю ён умела іграе на пацыфістычных і дэфэтыстычных настроях у Вялікабрытаніі й Францыі, не шкадуе дэлегатам гэтых дзяржаваў прыманлівых абяцанняк, а ўсё сваё астрыё накіроўвае супраць Амэрыкі, звальваючы на яе галоўную віну за падзеі ў Азіі і за сусветнае напружаньне, якое можа справакаваць гэтак непапулярную на Захадзе Ўропы вайну.

Наагул Молатаў чуецца ў Жэньэ вельмі добра й трымаецца самаўпэўнена. Ягоныя выступленьні вызначаюцца агрэсыўным тонам, зь якім ён ня выступаў ад даўжэйшага часу. Ягоныя праекты разьвязаньня Індакітайскай праблемы зьяўляюцца максімальныя і для заходніх дзяржаваў немагчымыя навет для дыскусіі.

ІНДАКІТАЙСКІЯ ПРАЕКТЫ НА ЖЭНЭЎСКОЙ КАНФЭРЭНЦЫ

Першы праект для разьвязаньня Індакітайскай праблемы быў зложаны французскім міністрам замежных справаў Бідо 8 траўня, дзень пасля ўпадку Дыен-Біен-Пгу. Гэты плян складаўся з чатырох наступных пунктаў:

1. Як камуністычныя, гэтак і антыкамуністычныя войскі, што ваююць у Вьетнаме, пасля падпісаньня перамір'я павінны быць адведзеныя ў спецыяльныя зоны, вызначаныя Жэньэўскай канфэрэнцыяй на прапавізію галоўнакамандуючых абодвух ваюючых бакоў.
2. Ляёс і Камбоджа павінны быць ачышчаныя ад рэгулярных і нерэгулярных камуністычных аддзелаў Вьетміну, якія дэкалі інівазі часьці тэрыторыі гэтых некамуністычных дзяржаваў Індакітаю.
3. Ува ўсіх трох дзяржавах Індакітаю (Ветмін, Ляёс і Камбоджа) павінны быць раззброеныя ўсе групы, што не належача да арміі, безакладна звольненыя ваенныя і цывільныя палонныя і пакліканая міжнародная камісія дзеля дэпільнаваньня ажыццэўленьня ўмоваў перамір'я.

4. Дагавор аб перамір'і павінен быць гарантаваны дзёвцяю дзяржавамі, удзельнікамі Індакітайскай канфэрэнцыі ў Жэньэве.

Францускі праект мае выразна часовы й пераходны характар, які, як бачым, не прадугледжвае навет справы свабодных выбараў, якія канчална маглі-б разьвязаць Індакітайскую праблему. Бідо падчыркнуў у сваёй прамове, што ў першай лініі ходзіць яму аб заканчэньне вайны. Затое палітычныя праблемы, у тым ліку й справа выбараў, павінны быць паступова разьвязаныя пасля перамір'я.

Ня гледзячы на тое, што францускі плян, які адкладаў на пазьней усе пытаньні палітычныя й справу выбараў, насіў абмежаваны й кампрамісовы характар, камуністыя яго поўнасьцю адкінулі. Міністар замежных справаў Ветміну Пам-Ван-Донг прадставіў 10 траўня свой собскі плян, зложаны з васьмі пунктаў:

1. Перамір'е ў Індакітаі ўключна з новым падзелам акупаваных зонаў, забарона прывозу войскі і аружжа ў Індакітай і кантроля перамір'я мяснанай камісіяй.
2. Вымена ваеннапалонных.
3. Выпад усіх замежных збройных сілаў.

4. Вызнаньне камуністычных урадаў Вьетнама, Ляёсу й Камбоджы.
5. Гатоўнасьць камуністычнага Ветміну прыступіць да Францускай Вуніі.
6. Забавязаньне Ветміну рэспэктаваць дагэтуль існуючыя французскія культурныя й гаспадарскія інтарэсы ў Індакітаі.
7. Ніякіх рэпрэсіяў супраць калібараптаў.
8. Волныя выбары на ўзор запрапанаваных камуністымі «вольных» выбараў для Нямецчыны й Карэі.

Як бачым, камуністычныя плян зьяўляецца максімальным і ідзе яшчэ далей, чымся іхныя пляны для Карэі й Нямецчыны. Апрача іншых камуністычных дамаганьняў, ідэнтчных з дамаганьнямі для Нямецчыны й Карэі, у дачыненьні да Індакітаю яны дамагаюцца яшчэ вызнаньня камуністычных урадаў Ляёсу й Камбоджы, якія ў запраўднасьці ня існуюць, але, пэўне-ж, у выпадку патрэбы могуць быць камуністымі сфабрыкаваныя.

У дадатак да гэтых двух праектаў, дэлегатыя Вьетнаму выступіла 12 траўня із собскім плянам. Апрача дамаганьняў міжнароднага нагляду над перамір'ем і вольных выбараў пад кантроляй Задзіночаных Нацыяў, вьетнамскі плян дамагаецца яшчэ вызнаньня камуністымі ўраду Бао Даі.

Праект заходніх дзяржаваў у справе Індакітаю і праект камуністычны на столькі між сабой розьняцца, што яны ўзаемна сябе поўнасьцю выключалі. Таму на базе гэтых плянаў ня можа быць дасягнуты навет ніякі кампраміс. Індакітайская канфэрэнцыя зайшла та-кім чынам у сьляпы завулак. Ідэн і Бідо высюваюць розныя папраўкі да сваіх плянаў у надзеі, што ўдасца мо знайсці нейкую новую форму для дыскусіі з камуністымі, а камуністычныя дэлегаты на чале з Молатавам, шырака выкарыстоўваючы сваю перавагу, дабравольна дадзёную із Захадам, трыумфууюць і жынаюць плады.

Гэткі дасюльшні білянс Індакітайскай канфэрэнцыі ў Жэньэве.

Эзэп Каранеўскі

Р. СКЛОТ

9)

Званар Адраджэньня

(ВАЦІАЎ ЛАСТОЎСКІ)

(Працяг)

Але ў цэнтры ўвагі выдавецкае дзейнасьці Ластоўскага, дзеля абставінаў і вымогаў часу, мусіла стаць ня выданьне й перавыданьне мастацкае літаратуры, а пільная справа выдавецтва школьных падручнікаў, якіх горка патрабавала нашае школьніцтва, забароненае за царом і нарэшце дазволенае, ды навет успамагане, за нямецкай акупацыяй, якая адразу-ж расчыніла дарогу да ягонага бурнага росьцьвіту. Пры гэтым, у моц усё тых-жа законаў адраджэньства, Ластоўскі мусіў не абмежвацца тут роляю аднаго выдаўцы, а стацца таксама й аўтарам выдаваных ім падручнікаў — гэтак зьявілася, наверх на ўсе папярэднія, яшчэ адно ягонае «ампліа» — ампліа пэдагагічнага аўтарства, і пры тым, як пачынам, у розных галінах. Праўда, уваходзіць у гэтае ампліа Ластоўскі пачаў быў яшчэ перад самай вайною, калі паўсталае тады «Беларускае Выдавецкае Таварыства» ў Вільні выступіла з шырокімі плянамі выдавецтва, у тым ліку, і школьных падручнікаў. Для гэтага выдавецтва Ластоўскі напісаў «Першую чытанку — кніжыцу для беларускіх дзетак дзеля навукі чытаньня», якая ўжо й пачала нат друкавацца, але ў сьвет здолела выйсці адно па-ходзе ў Вільню Немцаў, у 1915 г. (гэта і была першая беларуская кніжка, што выйшла за іхнаю акупацыю).

«Першая чытанка» Ластоўскага («В. Ласт.» — гэтак быў абазначаны на ёй аўтар) была ўжо трэйцяй спробай беларускай школьнай чытанкі (пасля «Першага чытаньня для дзетак-Беларусаў» Цёткі, 1906 г., і «Другога чытаньня» Я. Коласа, 1909-1910 г.). Ад сваіх папярэдніцаў яна вызначалася ня толькі сваім памерам (64 бал. супраць аднааркушовага Цётчынага «Першага чытаньня»), але й умела праведзеным нацыянальна-ўзгадавальным момэнтам, разгортнуў на грунцы гістарычнага матар'ялу — тутака, у разьдзеле артыкулікаў (першы разьдзел «Чытанкі» становіў лемантар). Ластоўскі ўпяршыню падаў кароткія апавяданьні й вершы (най-

хаваліся ў нас у ўжыванні аж дагэтуль (першая частка задачніка выйшла ў 1916 г., апошняя — у 1918 г., пасля яны колькі разоў перавыдаваліся).

Пасля гэтага Ластоўскі спрабаваў апрацоўваць і іншыя школьныя падручнікі зь іншых галінаў веды, і ўжо навет зусім самастойна, ня перакладаючы; гэтак быў выдадзены ім элемэнтарны падручнік батанікі — «Расьціны» (1918 г.), дзе таксама ўпяршыню была апрацаваная ў сваёй аснове батанічная тэрміналёгія. Нарэшце, парупіўся ён і аб выданьні рэлігійных падручнікаў для пачатнае школы, як для адзінаверных яму вучняў каталікоў, гэтак і для праваслаўных. Першыя праваслаўныя малітвы ў нашай мове былі пададзеныя ўжо ў «Першай чытанцы» 1915 г.; у 1918 г. былі выдадзеныя перакладныя «Першыя малітвы» Б. Раманама і «Аб'ясненьне малітваў» Г. Чальцова; з каталіцкіх падручнікаў была перавыдадзёная «Гісторыя кароткая сьвятая» Шустара (першае выданьне зьявілася яшчэ да вайны) і «Кароткі катэхізм» кс. Філяхоўскага. Нарэшце, у стылі рэлігійнага падручніка Ластоўскі напісаў сваёсаблівы катэхізм нацыянальнае сьведамасьці — «Што трэба ведаць кажнаму Беларусу». Апрацаваная ў папулярнай катэхізычнай форме пытаньніў і адказаў, сьцільная, ясная і разам із тым вычарпальная ў сваім выкладзе, рэч гэтая адыграла вялікую ролю ўжо ня так для школы, як для самых шырокіх пластоў грамадзтва. Выдрукаваная перш у «Гомане», выдадзёная асобна ў Вільні (1918 г.), перадрукаваная пасля ў менскай «Вольнай Беларусі» і зноў асобна выдадзёная ў Менску (у тым самым 1918 г.), перавыдадзёная ў часе другой нямецкай акупацыі ў 1940-ых гадох (у перапрацаваньні Я. Найдзюка, у Менску і ў Ёрліне), яна ці аднаго Беларуса ўсьведаміла нацыянальна. Ёсць усе асновы думаць, што й наперадзе яшчэ ці адно выданьне гэтага надзвычай удалага нацыянальнага катэхізму.

У канцы свае, такое ажыўленае й плённае аўтарскае й выдавецкае дзейнасьці ў 1918 г. Ластоўскі пачаў быў выданьне літаратурна-мастацкага й грамадзкага месячніка «Крывічаны»; аднак абставіны часу дазволілі выдаць усяго № I за кастрычнік 1918 г., і толькі ў 1923 г. удалося паставіць больш сталае выданьне часопісу таго-ж тыпу і пад тым-жа блізу назовам «Крывіч», пра які будзе большая гаворка далей у сваім месцы.

(Далей будзе)

Да праблемы Крыму

У сувязі з выдзяленнем Крыму із землі пад прэтэкстам, што яны супра-скаду РСФСР і прылучэннем яго да Украінскай ССР былы прэзыдэнт Крымскага Кангрэсу, былы міністар ваіны й замежных справаў, а таксама ўпаўна-мочаны дэлегат Крымскага Парляманту, сп. Кафэр Сэйдагмэт Кірымэр, які зна-ходзіцца на эміграцыі, выдаў спецыяль-нае асвятчэнне і зьявінуўся да нас з просьбаю надрукаваць яго. Ахвотна вы-конваючы ягоную просьбу, ніжэй друку-ем усмненнае асвятчэнне, уважаючы, што і для беларускага чытача будзе яно цікавым, як важны дакумент, які ілю-струе расейскі й большавіцкі зьдзек над волялюбным крымскім народам.

✱

«Прэзыдыюм Вярхоўнага Савету СССР зацвердзіў сваім дэкрэтам з 27. 2. 1954 г. пастановы, прынятыя ўрадам РСФСР і Украінскай ССР аб выдзяленні Кры-му із складу РСФСР і прылучэнні яго да Украінскай ССР, падаючы за аснову, што Крым тэрытарыяльна, эканамічна і культурна зьяўляецца звязаны з Укра-інай.

Гэтая пастанова зьмяшчае два прын-цыпы: 1. аддзяленьне Крыму ад РСФСР; 2. прылучэнне Крыму да Украінскай ССР.

З гэтае нагоды мы хацелі-б выясніць наступныя пункты:

1. Крым, цюрская зямля ад сотняў год із сваёй сувэрэннасьцю і самабытнымі асаблівасцямі, стаўся ахвярай расей-скай інвазіі ў 1783 г. бязь ніякіх гіста-рычных правоў і ў супярэчнасці з § 3. дагавору «Кісік Каунага», у якім Каця-рына II загарантавала пад прысягай тэ-рытарыяльную інтэгральнасьць Крыму. Ня гледзячы на факт, што Кацярына II загарантавала докларацый і 8 краса-віка 1783 г., што яна і ейныя наступнікі будучэ рэспэктаваць рэлігію, маемасьць і жыцьцё цюрскага насельніцтва Кры-му, агрэсыўная Расея намагалася ад та-го часу зьнішчыць дасягненні культуры цюрскага народу і заграбіць ды канфі-скаваць іхныя землі. У гэтых няспры-яльных умовах сотні тысячаў цюрскага народу Крыму ад часу да часу пакалілі собскі край. Цюрскі народ Крыму, які ня прызнаў расейскай інвазіі і, ня гледзячы на эканамічны і адміністрацыйны ціск і вынішчэнне, захаваў сваё нацыяналь-нае жыцьцё, склікаў свой кангрэс па-сьля рэвалюцыі 1917 г. Гэты кангрэс, ся-бры якога былі выбраныя згодна з праў-дзіва демократычнымі мэтадамі, прыняў канстытуцыю, якая базавалася на дма-кратызме і на прынцыпах самавызна-чэньня. Гэтая канстытуцыя была пры-нятая й абвешчаная 26 лістапада 1917 г.

Камуністычная Расея, што імкнулася да тых самых імперыялістычных мэтаў, у кастрычніку 1920 году акупавала Крым. Наяўнасьць запраўднага факту, што Крым зьяўляецца цюрскім краем, змусіў камуністых устанавіць аўтаном-ную крымскую рэспубліку і далучыць яе да РСФСР.

Камуністы, уважаючы, што адміні-страцыйны й эканамічны ціск, дэпарта-цыя й русыфікацыя царскага рэжыму былі за лагодныя, выклікалі ў Крыме голад, масава дэпартавалі народ і пра-дэжалі вынішчаць крымскіх Цюркаў. Чырвоная Расея пасля паўторнае акуп-ацыі Крыму пад канец другой сусвет-най ваіны дэпартавала ўсіх крымскіх Цюркаў у ваддаленыя ад іхнага краю

вацельскіх загадак... Пасярэдна(?) з ма-ей віны быў прыцягнуты к суду нявіна-ваты зусім чалавек».

«Калі я пераглядаю мае паказаньні, я не адчуваю вялікага задавальнення — пі-ша сп. Мельгуноў. — Быць можа, гра-мадзкая чэсьць патрабавала-б іншага захоўваньня... Рэвалюцыйная трады-цыя патрабавала некаторага гэтаізму, а ў душы ня было патрэбнага для гэтага гэтаізму патасу».

Сп. Мельгуноў ня можа спаслацца ні на якія «змякчальныя акалічнасьці» для апраўданыя дакананага ім прадаж-ніцтва. Ён гаворыць, што ніякім фізыч-ным мукам яго на дапросах не паддава-лі, а паддавалі толькі «псыхалягічнаму» ўздзейваньню, якога ён ня вытрымаў з прычыны адсутнасьці ў ягонаі жалю-годнай душы якога-небудзь «гэтаізму» і «патасу», што ня перашкаджае яму ця-пер, ад імя КЦАБ-у, заклікаць да «ах-вярнасьці» і «гэтаізму» палітычную эмі-грацыю, да якой ён сам дзеля гэтага не належыць. Ды якія наагул «змяк-чальныя акалічнасьці» можна знайсці для прадажніцтва?..

Каб як-небудзь і перад кім-небудзь апраўдацца, сп. Мельгуноў жалабаа спа-сылаецца на тое, што ён, бачыць, «ака-заўся праставатым» і ня мог зразумець усіх злых задумаў чэкістага, што да-прашаў яго. Але старая расейская пры-казка кажа: «Іншая прастата горш зла-дзеіства». Ёсьць «святая прастата» лю-дзеі бясшчодны і ня здольных зрабіць для нікому, апрача самых сябе. У сп. Мельгунова «прастата» зусім іншая, як паказваюць ягособскія, — немагчыма брыдкія словы: «Калі пакінуць на баку матывы агульныя, — піша ён — то каж-ны мае права ратаваць сябе на свой ма-нер».

Вось ён і «ратаваў сябе на свой ма-нер», выдаючы ЧэКа сваіх прыяцеляў і таварышаў па арганізацыі, не астанаўлі-ваючыся навет перад даносам на «няві-наватага».

Старая лгуня і савецкая прапаганды-стка Кускова, бароныя Мельгунова, да-йшла ў сваёй ілжы да цьверджаньня, што ніхто з удзельнікаў Маскоўскага «Тактычнага Цэнтру» ня быў пакараны. У гэтай справе былі расстрэленыя Шчэпкін, браты Астравы, сужэства Альфэравы, бацька і сын Агародніка-вы... Патрасаючая падробнасьць: Ага-роднікавы выйшлі на расстрэл з камэ-ры, дзе яны сядзелі разам зь Мельгуно-вам, і не падазравалі ў ім прадажніка!.. Мой надзвычайны таварыш з Думы, дэп. Воўк-Карачэўскі зьгінуў у турме. Рад іншых, абывавацных у справе «Тактычнага Цэнтру» былі прысуджа-ныя на расстрэл, а тыя, што былі ўжо заганіцы, абвешчаны «ворагамі наро-ду», т. зн. таксама прысуджаныя на сьмяротную кару.

А Мельгуноў? Ён быў прысуджаны на расстрэл. Але гэты прысуд быў фікцый-ны і суд, бяручы пад увагу «раскаянь-не» падсуднага (ён-жа прадажнік ін-шых), замяніў яму безадкладна расстрэл дзесяцігоднім турэмным зьнявольннем.

Як бачым, гэтае палітычна разумнае й справядлівае становішча УНРады зусім пакрываецца із становішчам прадстаўні-ка крымскіх Цюркаў сп. Кірымэра.

Дзеяцца рэчы незразумелыя

(Заканчэньне з 2-ой балоны)

Але й гэты другі прысуд быў таксама фікцыйны і замест турэмнага зьняво-леньня Мельгуноў («ратаваўшы сябе на свой манер») церазь некалькі месяцаў быў «выпушчаны» Дзяржынскім загра-ніцу, куды ён выехаў з савецкім паш-партам, не бяз грошаў і навет выязз з сабой розныя «гістарычныя дакумэнты».

Першы час свайго прабываньня за-ганіцы прадажнік разумеў сваё пала-жэньне і паўстрымоўваўся ад ушмеша-ньня ў актыўнае палітычнае жыцьцё эмі-грацыі. Але ў 1927 годзе, думаючы, што справа «Тактычнага Цэнтру» і імёны чэсных людзей, расстрэленых у гэтай справе, ужо забытыя, ён захацеў пры-няць у Парыжы ўдзел у «ўшанаваньні памяці ахвяраў большавіцкага тэрору» (сярод якіх ёсьць і ахвяры ягонага пра-дажніцтва). Яго сьцёбнулі ў лістку, дзе было паказана, што не яму класьці вя-но на магілы Шчэпкіна і Астравых. Яму прыйшлося ўзноў адмовіцца ад уся-кіх палітычных выступленьняў і заняц-ка кураводзтвам, пад Парыжам. Але це-раз чэцьверц стагоддзя, разьлічваю-чы на тое, што ў людзей «памяць каш-роткая» і што юрыдычная і маральная «даўнасьць» існуе для прадажнікаў, і карыстаючыся палітычнай суматохай, якая запанавала ў эміграцыі пасля дру-гой сусветнай ваіны, ён пачаў узноў упаўзаць у нашае эміграцыйнае асяро-дзьдзе і, дзякуючы неасьведамленасьці адных і нярашлівасьці другіх, дапоўз да старшынскага крэсла ў КЦАБ-е, дзе ўжо самая прысутнасьць яго назаўсёды атруціла палітычную й маральную атма-сфэру гэтай арганізацыі.

У арганізацыі, дзе старшынстваваць можа прадажнік, усё магчымае: і вадэ-віль зь перадаваньнем якіхсьці «на-цыяналаў» у гістарычна-расейскіх па-трыэтаў, і стварэньне фікцыйных «на-цыянальных» груп, і праступнае зло-ўжываньне чужымі подпісамі, і сьвянне варажасьці між расейскімі й нерасей-скімі эміграцыймі, і наагул усё, што ра-біліся і робіцца ў КЦАБ-е і што слу-жыць толькі на карысьць савецкай ды-ктатуры.»

ПАЧАТНЫ КУРС БЕЛАРУСАВЕДЫ

У Нью Ёрку, дзе найбольш новае бела-рускае эміграцыі, няма дагэтуль нічагу-сенскі, што дапаўняла-б беларускім дзе-чым навуку, атрымліваную ў амэрыкан-скай школе. Ані беларускія арганізацыі, ані бацькі, ані вучыццля пра гэта ня ру-чыцца. Дзеці забываюцца сваё; яны ўжо добра ўмеюць паангельску, але ўжо ве-льмі блага гавораць пабеларуску, а ёсьць і такія, што зусім пасвоймо гаварыць за-быліся. Калі так яшчэ патрывае, дык дзеці стануцца ня нашымі. Я найменей маю магчымасьці займацца вучэньнем дзяцей або маладзёжы. Але што зробіш?! Каб хоць крыху скрануць зь месца спра-ву і парушыць сумленьне іншых, я ад 8 мая сёлета вяду пачатны курс белару-саведа. Вучу гаварыць пабеларуску, чы-таць, пісаць, беларускае гісторыі й кра-еведы. Вучэньне індывідуальнае. Навука на курсе бывае кажнае сыботы а 3-й гадзіне ў маёй гасподзе (адряс: 6, Vander-voort Place, Brooklyn, ехаць падземкаю да Morgan Avenue станцыі). На курс прый-маю хлапцоў і дзяўчат ад 12 да 18 год. Навука дармова.

Я. Станкевіч

Дык вось хто ўзапраўднасьці «анты-большавік» Мельгуноў.

Ня верыць праф. Алексінскаму ніяк нельга, тым больш, што ён ня толькі га-ворыць аб тым, што сама ведае, але й прыводзіць вызнаньні самога Мельгуно-ва, зробленыя ім у 1923 годзе. Пры гэ-тым, праф. Алексінскі гэтыя абвінава-чаньні паўтарае амаль у кожным нума-ры «Освобождения» ад году часу, а Мельгуноў, на колькі нам ведама, ні разу ім не запірэчыў. Абвінавачаньні гэтыя на столькі цяжкія й настолькі кампра-мітуючыя й палітычна й маральна, што, калі-б даказаць ня толькі іхную непраў-дзівасьць, але навет неабаснаванасьць, дык праф. Алексінскі ўжо даўно паві-нен быў-бы апнуцца за кратамі. Тым-часам гэтак ня сталася.

Дастаткова пайнфармаваны аб гэтай няслаўнай мінуўшчыні Мельгунова й Амэрыканскі Камітэт. Але гэта яму зусім ня перашкаджае ўважаць і да сьня-ня яго за аднаго з найбольш кваліфіка-ваных і аўтарытэтных расейскіх парт-рэйаў для супрацоўніцтва зь нерасейца-мі ў іхным супольным змаганьні з боль-шавізмам. Астаецца толькі запытаць: як сабе прадстаўляе Амэрыканскі Камітэт змаганьне з большавізмам, за каго мае арганізацыі нерасейскіх народаў і за ка-го таксама самога сябе? Узапраўды, дзе-яцца рэчы незразумелыя!

Алесь Крыга

Лекцыя аб Беларусі для гішпанскіх студэнтаў

Дня 11-га травеня сёлета на філіза-фічным факультэце Мадрыдзкага ўні-вэрсытэту, на катэдры Гісторыі, белару-скі студэнт гэтага факультэту Віктар Сенкевіч прачытаў рэфэрат аб Беларусі.

Прэлегент пачаў ад агульных геагра-фічных і дэмаграфічных дадзеных, ча-ясняючы адначасна справу нашага на-цыянальнага назову. Перайшоўшы да гі-сторыі, ён затрымаўся над галаўнейшымі яе мамэнтамі, зьвяртаючы асаблівую ўвагу на пэрыяд Вялікага Княства Лі-тоўскага, а таксама на пэрыяд адраджэ-ньня і сучаснае змаганьне беларускага народу за сваю незалежнасьць. Наступ-ным пунктам была беларуская культу-ра. У кароткіх, але зьмястоўных словах прэлегент падаў характарыстыку й разь-віцьцё беларускае літаратуры, скульпту-ры, маларства, гравіоры, архітэктуры й музыкі, падкрэсьліваючы пры гэтым асаблівую красу й багацьце беларускае народнае творчасьці. Як прыклад, былі задэманстраваныя некалькі рэлігійных і народных беларускіх песняў з грама-фонных плітак.

Лекцыю слухала каля 180 асобаў. Яна карысталася асаблівым паспехам і вы-клікала вялікае зацікаўленьне сярод студэнцкай моладзі. Прафэсар Мануэль Фэррандэс, якому заўдзячэаецца аргани-зацыя гэтае лекцыі, так як ён адступіў ей гадзіну сваіх выкладаў, зрабіў у кан-цы вельмі прыхільны камэнтэр.

Дык нічога не астаецца, як толькі гра-туляваць майго сябру ды шыра жадае яму далейшых посьпехаў у працы.

Я. С.

ВЛАСТ (ВАЦЛАЎ ЛАСТОЎСКИ)

9)

Выбраныя творы

ЛЯБІРЫНТЫ

(Працяг)

IV

Зачараваны веліччу абразоў, разьвінуты: Іванам Іва-навічам, я спытаў у яго:

— Чаму-ж усё гэта заняпала, чаму забыта?

І Іван Іванавіч сказаў:

— Гэрадат апавядае, што паўночныя краіны Эўропы былі найілюднейшымі пасяля Індыі. Паўночныя народы, якіх звалі Гіпэрбарэйцамі, займаліся лавецтвам, скажэ-ніцтвам і ратайствам. Зналі рамэствы і асабліва любавалі-ся ў пазнаньні прыроды, а дзеля гэтага былі носьбітамі высокае веды. Зь берагоў Гэрадатаўскага мора, цяпераш-няга Палескага краю, паходзіў вялікі індускі рэфарматар — Рама. Ален гіпэрборэец вывеў з поўначы калёнію вучо-ных, якія сталіся ў Грэцыі кастай сьвятароў і аснова-паложнікамі чэсьці Апалёна і Дыяны ў Дэлёсе. З поўначы, з славянска-гецкае зямлі прыбыў у Грэцыю Арфэй, засна-вец гарадоў, вучыцель мастацтва і рамэстваў. З поўначы занёс Прамэтэй сьвятло, за што быў няміласэрна пака-раны.

Прамэтэй, першы цывілізатар Грэцыі, прыказаны за гэта да Каўкаскае гары, паходзя слоў Эсхіла, жаціўся:

«Багі, мне дзеецца крыўда! Паслухайце, што я выка-наў дзеля сьмяротных. Дзякуючы мне, ізь зьвярат, якімі былі, сталіся людзьмі. Сьляпыя, глухія, як мары, яны ту-ляліся без правоў і ладу, ня ўмелі будаваць дамоў, плчо-ры былі ім адзіным прытулкам, цягнулі жыцьцё напэўнае; не разрозньнівалі часу і пораў году. Я першы навучыў іх пазнаваць ход зораў, навучыў іх знакаў пісьма, знакаў лі-чэньня, абдарыў іх памяццю, маткаю муз, навучыў іх ла-вецтва. Зашто-ж карае мяне завідны Зэўс? Ці-ж бы сьвят-ло, што збліжае людзей да багоў?»

Грэцкія пісьменьнікі самі сьветчаць, што паўночныя народы, якія жылі на поўнач ад іх, занеслі ў Грэцыю ня толькі некаторыя мастацтвы, але і цэлую рэлігійную сы-стэму, навуку і ўмеласьці. Славянскія народы, як прыкла-дам, — Курэты, Кырыты або Крывіты, — ужывалі руніч-нага пісьма задоўга да прыбыцьця ў Грэцыю фэніцыян-скага Кадмуса. Іхныя будоўлі нагадвалі цыклёпічныя, ад-значаючыся нязвычайнай трываласьцю. У першых іхных сьлібах, на гарах Алімпійскіх, Гэліконскіх і Пандэйскіх насамперш зараджаецца рэлігія, музыка і філэзофія, якой пасля славілася Грэцыя. Згэтуль выходзіў Апалён, які займаўся тут пастырствам. Арфэй (orfeos — цёмны), праў-дападобна сьляпы, як Гомэр, сваёй вымоўнасьцю аблаш-чаў дзікіх зьвяроў і лагодзіў дзікасьць тыбульскіх бар-бараў. На чароўныя, адкудныя гуды ягонае ліры, палі зьмя-няюцца ў гарады (грэцкі горад — raleis), Алён, Тамарыс і Лінэй, таксама як Арфэй, сваімі правамамі схілялі ты-бульчаў пакінуць людзкія ахвяры багом, а, здаецца, і вы-рачыся людоедзтва.

Але ёсьць народы, як і паасобныя людзі, прызначаныя быць ня толькі мэсіямі чалавечтва, але і ягонымі адкупі-целямі. Да гэтых належыць народ гэтаў з усімі ягонымі галінамі. І мы бачым: Прамэтэя за ягоныя дэбрадзействы, выказаныя людзям, расьпялі на Каўкаскай скале. Арфэя разьдзелі п'яныя жанкі, упаўшыя ў шал. Фастыйскія пэлязгі за недаверства паганізму былі пабітыя Грэкамі і патоленыя ў моры. Троя, сьлянская сьліба між Грэкаў, збураная Грэкамі. Урэшце Грэкі, падбіўшы сваіх даўніх вучыцеляў і цывілізатараў, нішчаны, сталіся зьнясла-віць іх перад гісторыяй, няслушна прыпісваючы ім нялю-дзкія абычай і чараўніцтва.

Перш, чымся стаўся носьбітам веды і здаўся мэтамі мэсіянізму, народ гэтаў павінен быў прайсьці сам рад ну-траных пераабражэньняў і рэфармаў.

Першым рэфарматарам быў Зарада. Да яго існавала ў гэтаў супольнасьць жанок і маемасьці. Народ займаўся толькі лавецтвам. Ён навучыў ратайства і завёў свабодны выбар жон і жонамі мужоў, раз кожнага году. Штогодна меў права муж зьмяніць жонку і жонка мужа. Дзень гэты

Красачні з савецкага раю

Чаго яны баяцца

Швайцарыя — бадай найспакайнейшы і найбольш міралюбны край у сьвеце. Швайцарцы даўно зьнеахоціліся да вайнаў. У прыгожых сакавітых альпэйскіх далінах яны гадуюць і пасуць кароў, з малака якіх робяць ведамыя на ўвесь сьвет сыры. Ня менш ведамай зьяўляецца швайцарская традыцыя вырабаў гадзіннікаў. Край — адзін з найбольш культурных і заможных. Народ спакойны, салідны, чэсны. У Швайцарыі людзі ня любяць замкоў на дзвяхрох, праступкі амаль не здараюцца.

Можна дзеля гэтых усіх вартасьцяў стала так, што пераважна ў Швайцарыі адбываюцца міжнародныя канфэрэнцыі, зьезды, нарады. Швайцарцы прывыклі да чужаземцаў, да іх часам дзіўных звычаяў, захоўваньня і перасталі дзівіцца...

Але вось распачалася цяперашняя Жэнеўская канфэрэнцыя і над спакойны Леман пачалі зьяжджацца камуністычныя дэлегацыі з Савецкага Саюзу, Кітаю, Паўночнай Карэі і ў канцы — зь Ветміну. І толькі гэтыя дэлегацыі прымусілі Швайцарцаў зьдзівіцца. Камуністы зажадалі асобных гатэляў або віляў, каб ніхто да іх ня меў доступу. Калі на таможнай, паводля звычай, зваякілі самаход Молатава, аказалася, што аж пяць тонаў важку ён, якраз два разы болей, чымся нармальны самаход такой самай вялічынны. Аказалася, што самаход мае падвойны сталёвы панцыр, а шкло ў шыбах адпornaе на кулі й асколкі. Калі Молатаў едзе на паседжаньне з абстаўленай ахаронай вільлі, зь пераду і з задку яго едзе некалькі самаходаў ягоных апырнікаў — ахароны. Сярод шматколкаснай савецкай дэлегацыі ёсьць шмат людзей, якія ня маюць выгляду ані дыпляматаў, ані іхных дараднікаў. Вочы іх бегаюць, як мышы, а рукі пераважна ў кішэнях, дзе звычайна напaгaтoвe знаходзяцца нагань.

Здарылася, што раззгананы самаход кітайскага міністра Чу-Эн-Ляя мусіў раптоўна спыніцца. Маланкай зь едучых за ім самаходаў выскачыла каля дзесятка Кітайцаў і сьцяной грудзей ды пістале-таў акружылі свайго міністра, каб яго бараніць ад уяўленай напасці. Ніхто на яго не хацеў нападаць, а самаход затрымаўся на сыгнал ля скрыжаваньня вуліц.

Аднаго дня паўночнакарэйскі дыплямат зьявіўся на вуліцы да Швайцарца зь пытаньнем, дзе можна купіць добры гадзіннік. У гутарцы пачаставаў яго цыгарэткай. Швайцарац узьняў цыгарэтку і ўсунуў руку ў кішэн, каб дастаць сярнічкі. Але страх мае вялікія вочы. Карэйскі дыплямат не падумаў, што можна дастаць шпосці іншае, чымся пістале-т, таму, не чакаючы, кінуўся ўцякаць.

Шмат яшчэ здаралася падобных сьмешных выпадкаў.

Швайцарцы, хоць да розных чужаземцаў прывыклі, глядзяць і дзівяцца: «Чаго яны гэтак баяцца?»

НИВОДНАЯ НАЦЫЯНАЛЬНАЯ, ТАВАРСКАЯ І СЯМЕЙНАЯ УРАЧЫСТАСЬЦЬ НЕ ПАВІННА АДБЫЦЦА БЯЗ ЗВОРУ СЯРОД ПРЫСУТНЫХ АХВАРАЎ НА ВЫДАВЕЦКІ ФОНД «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ».

асілкаў на сьвеце. Падрoсшы, ідзе нішчыць зло на зямлі і, памалу, дабірае сабе яшчэ двух, а часам трох асілкаў, якія ўрэшце робяць паміж сабой змову, каб загубіць яго, і закідаюць у прадонную, бязвыходную прорву. Але Кацігарошак раней-пазней здабываецца з прорвы, пасароміўшы сваіх сяброў, бярэ ў свае рукі кіраўніцтва над сьветам, якому дае спакой і шчасьце.

Пад панаваньнем старшынёў і духавенства, замацаваным вайскоўцамі, ратаі ў грэцкай сымбoлiцы прыбіраюць постаць аднавокага цыклёпа, а пазьней і сьляпога Паліфэма.

Але яшчэ не канец на гэтым. Чужаземцы, прыяманыя сьцяраша як госяці, пачалі панявольваць славянскія народы і, памалу, абяртаць у сваіх нявольнікаў. Вышэйшыя класы, арыстакратыя і духавенства, зьліліся з пануючымі прыходцамі.

Тут мы маем такую самую гісторыю, як і ў Італіі, дзе, за шмат гадоў да заснаваньня Рыму, жыў высокакультурны народ Этрускаў. Чужаземныя дружыны паняволілі іх, абярнулі ў сваіх нявольнікаў і, пераняўшы ад іх культуру, ачарнілі Этрускаў перад гісторыяй, як дзікіх і нічога ня вартых людзей. Аб дзівах мастацтва, промыслаў і навукаў, аб стане высокай асьветы ў Этрускаў, мы сьняныя даведваемся толькі з раскопак іхных магілішчаў і гарадзішчаў. Этруская цывілізацыя загінула ў войнах прыходцаў зь мясцовым жыхарствам. А пасля, за часоў Сцылія, бязьміласэрна, разам зь выдатнейшымі мясцовымі людзьмі, былі нішчаныя ўсе помнікі этрускае культуры, іхныя кнігі і творы іхнага гeнiя. І этруская культура заняпала навекі. Рым пакрыў яе маўчаньнем, абсыпаў лаянкай і зьнявагай.

Пад ударамі чужаземскіх наезнікаў заняпала і нашая культура, а саблiвa ў часе хрышчэньня чужынцамі славянаў.

Трэба памятаць, што міталёгія шмат якіх народаў нічога супольнага з тэасофіяй ня мае, як прыклад можа ёлужыць лацінская міталёгія. Уважана за патрэбнае гэта зазначыць дзеля таго, каб сталася відней, што з нашае міталёгіі належыць да тэасофіі, а што зьяўляецца толькі сымбaлeм прайдзенай народам гісторыі.

Якая розьніца паміж камуністычнымі дыпляматамі і іхнымі калегамі з вольнага сьвету. Прыкладам, ангельскі міністар Ідэн, загуляўшыся позна ў брыджа, ня меў ніякае аховы, а толькі з сваім саратаром узьняў звычайнае таксі і паехаў да сябе ў гатэль.

Узапраўды, чаго яны баяцца?

Адказ просты. У камуністычных краінах, дзе ўсё трымаецца на тэроры, вераходоў гэтых краінаў народ ненавідзіць. Яны там могуць спадзявацца толькі народнай помсты. Яны езьдзяць толькі ў таварыстве шматлікай аховы і ў панцырных самаходах. Ім і на думку ня прыходзіць, што ў вольным сьвеце людзі сваіх правадыроў выбіраюць, што іх любяць і не жадаюць ім нічога блaгoгa.

Хто сее вечер, баіцца буры. На злoдзeі шапка гарыць. Камуністычныя дыпляматы сеюць вечер і ня маюць чыстага сумленьня. Таму іх ніколі не пакідае пe.

Папярковы патоп

Бюракратызм — апора камуністычных верхаводаў, але змора беднага работніка й калгасніка. Саветы — краіна спаборніцтва, але толькі спаборніцтва бюракратаў там стаіць на запраўдным недасяжым узроўні. Стаіць яно на такой вышыні, што нармальнаму чалавеку аж галава круціцца, быццам ён падняўся за межы стратасфэры нармальнага глзду.

Каб ніхто нам не закінуў тэндэнцыйнасьці, падаём выпіскі з савецкай прэсы: «Гомельскі абком разаслаў у райкомы ў 1953 годзе пяцьсот пастановаў, у тым трыста ў гаспадарскіх справах» («Зьвязда» за 2. 2. 1954 г.).

«Падчас абласных партыйных канфэрэнцыяў, якія адбыліся ў лютым г. г., даслоўна ўсюды абкомы прыгатаваліся да кіраўніцтва «па канцылярску», гэта значыцца — пастановамі.

Менскі абком за 1953 год атрымаў ад ЦК 254 пастановы, а ад Савету Міністраў БССР — 66. Разам 320. А ў сваю чаргу сам за гэты час прыняў 238 пастановаў» («Зьвязда» за 14. 2. 1954 г.).

Ну што-ж, — папера цярплівая...

«К. Мазураў — старшыня Савету Міністраў БССР сьцьвярджае:

Савет Міністраў БССР, вырашаючы пытаньні сельскай гаспадаркі, не праводзіў неабходнай арганізацыйнай работы па выкананьні пастановаў, слаба разьвіваў ініцыятыву мясцовых работнікаў і знаходзіўся ў палоне папераў. За працяг часу пасля верасьнёвага пленуму ЦК КПСС Савет Міністраў прыняў 270 пастановаў па пытаньні разьвіцьця сельскай гаспадаркі. Распрацоўка гэтых пастановаў і абмеркаваньне іх адабралі ў нас шмат часу, але ня былі праведзеныя работы па выкананьні гэтых пастановаў» («Зьвязда» за 18. 2. 1954 г.).

Думаем, што да вышэй сказанага камэнтараў не патрэбна. Камэнтэе гэнюю бязглуздыцы ахвяра вадагалоўнай паводкі — бедны калгаснік, якому ўсе гэныя крайкомы, абкомы, райкомы ўжо комам становяцца ў горле. Толькі, што ён камэнтэе ня літаратурнай, хаця й ядранай, мовай.

Кажны духова творчы і культурна-дасьпелы народ мае сваіх найвялікшых мастакоў слова і волатаў духа, творчасьць якіх дае яму магучую нацыянальную сілу, гартую волю, будзіць веру ў будучыню, а ў мамэнтах нядолі дае сілу ператываньня. Такая творчасьць зьяўляецца нацыянальным эвангеллем народу і на ёй узгадоўваюцца цэлыя пакаленьні. Разам з гэтым яна рэпрэзэнтэ дадзены народ у сьвеце, бо яна найлепей сьветчыць аб узроўні ягонага духовага, нацыянальнага і культурнага разьвіцьця, наглядна паказвае, чаго варты дадзены народ.

Для беларускага народу такой зьяўляецца творчасьць ЯНКІ КУПАЛЫ, нашага найвялікшага нацыянальнага паэты, духовага правадыра народу і агульна прызнанага прарока беларускага нацыянальнага адраджэньня.

Каб зрабіць літаратурную спадчыну Купалы даступнай для нашай эміграцыі і памагчы ёй гэтым ператываць цяжкія гады выгнаньня, а таксама паказаць перад сьветам нашыя найвялікшыя нацыянальныя скарбы, Выдавецтва «Бацькаўшчыны» выпускае ў сьвет вялікі том выбраных твораў Янкі Купалы, які заканчвае ўжо друкаваць.

Зборнік так зьрэдгаваны і ўкладзены, што ў суме ён дае ўсё найлепшае й найбольш характарыстычнае з Купалавай творчасьці, дае фактычна цэлага Купалу. Апрача карацейшых лірычных і эпічных твораў нашага найвялікшага паэты, разьбітых на адзінаццаць вялікіх разьдзелаў, у зборнік увадзены й два вялікія мала ведамыя творы Купалы: драматычная паэма «Сон на кургане» і паэтычны перасьпеў найвыдатнейшага сярод усіх Славян беларускага гэраічнага эпосу XII стагодзьдзя «Слова аб палку Ігаравым». Такім чынам, разам з двума апошнімі творамі, зборнік будзе падзелены на XIII разьдзелаў ды будзе папярэджаны грунтоўным артыкулам аб жыцьці й творчасьці Янкі Купалы.

Зборнік абыймае звыш 500 балонаў друку вялікае васьмёркі і зьмяшчае каля дзесяці ілюстрацыяў: фотопартрэты аўтара з розных пэрыядаў ягонага жыцьця і іншыя ягоны творчасьцю і жыцьцём. Часьць зборніка друкуецца на звычайнай друкарскай, але добрай, паперы, а часьць на бліскучай люксусовай паперы і будзе мець ілюстраваную каларовую вокладку.

Канчальна ўстаноўленая цана зборніка наступная:

1. На добрай паперы ў мяккай папяровай вокладцы — 8 амэрыканскіх далараў.

2. На добрай паперы ў цьвёрдай палатнянай вокладцы зь няпрымадаванай папяровай вокладкай

зверху — 10 амэрыканскіх далараў.

3. На бліскучай люксусовай паперы ў цьвёрдай палатнянай вокладцы зь няпрымадаванай папяровай вокладкай зверху — 12 амэрыканскіх далараў.

Ува ўсіх іншых краінах, паза Задзіночанымі Штатамі Амэрыкі, раўнавартасьць вызначанай даларовай сумы ў мясцовай валюце.

З гледзішча на вялікі разьмер зборніка, добрую якасьць паперы й высокае мастацкае й тэхнічнае афармленьне вышэй пададзенай цана ня ёсьць высокая. Яна аблічная так, каб не зарабіць, але прынамся вярнуць кошты, уложаныя ў выданьне зборніка.

Пашырэнне зборніка зьяўляецца важнай нацыянальнай справай і нашым адказным заданьнем. Таму мы звяртаемся з просьбай да ўсіх нашых сталых каліпартэраў, як і да паасобных людзей добрае волі, якім залежыць, каб Купалавы творы трапілі да кажнага нашага суродзіча, безадкладна — ужо цяпер — зьбіраць перадылату на зборнік і перасылаць на адрас нашых Прадстаўнікоў і Каліпартэраў, пасля чаго будзе ім выслана адпаведная колькасьць зборнікаў дзеля раздачы тым, якія за яго заплалілі. Асабам, за якіх паручацца нашыя арганізацыі і возьмучь на сябе адказнасьць, зборнік можа быць прадаваны і на кароткатэрміновыя сплаты. Пры перасыланьні нашымі арганізацыямі й

ПАСЬЛЯ СССР БЕЛАРУСЬ І УКРАЇНА ПРЫНЯТЫЯ У УНЭСКО

Француская газэта «Ле Монд» за 13 травеня сёлета падала зь Лёндану наступны камунікат:

«Якуб Малік, амбасадар СССР у Вялікабрытаніі, падпісаў гэтае раніцы (серада 12 травеня) устаноўчы акт з УНЭСКО (культурная й навуковая міжнародная арганізацыя, падпарадкаваная Задзіночаным Нацыям — Рэд.) ад імя Беларусі і Украіны (аб уваходзе апошніх у склад УНЭСКО — Рэд.). Амбасадар зрабіў быў падобныя захады тры тыдні таму й за Савецкі Саюз. Подпіс, пакладзены сьняныя раніцай, не зьявіўся сюрпрызам у кампэтэнтных колах Лёндану».

ШУКАЮЦЬ

Брата Патрука Скопца, сына Андрэя й Натальі, які выехаў перад першай сусьветнай вайной у Канаду, і стрычанага брата Івана і сястру Марысю, якія жылі на Бацькаўшчыне ў сяле Лоск Забрэскай воласьці Валожынскага павету, шукае Тамаш Скопец. За весткі аб вышніазваных асобах дам 5 ангельскіх фунтаў узнагароды. Весткі слаць на адрас:

T. Skopiec, 468 Hornsey Road, London, N. 19, England.

кальпартэрамі грошаў за зборнік просім ня зьмешваць іх з грашымі за іншыя кніжкі Выдавецтва «Бацькаўшчыны», але зазначаць на паштовым пераказе, што грошы гэтыя на зборнік твораў Купалы.

Дык распачнём-жа безадкладна гэтую акцыю пад лёзунгам: **каж-наму Беларусу — зборнік Купалавых твораў!**

Выдавецтва «Бацькаўшчыны»

АД РЭДАКЦЫІ

Наступны нумар «Бацькаўшчыны» выйдзе падвойным за 30. 5. 1954 г.

Нашыя Прадстаўніцтвы

Ангельшчына:
Mr. Aleksander Lašuk, 97 Moore Park Road, London S. W. 6.

Бэльгія:
Zora Savionak, 19, Place Hoover, Louvain.

Данія:
J. Lobejko c/o H. C. Jensen, Leifsgade 6 III, tv. Kobenhavn S.

Францыя:
Section Bielorussienne de C.F.T.C. 26, Rue de Montholon, Paris 9.
b) Bonifacy Prytycki, 17, rue Roger Salengro Lys les Lannoy (Nord).

Швэцыя:
Basil Lukaszyk c/o Hammer Ringvagen N. 123/III, Stockholm.

Аргентына:
Asociacion Bielorusa en la Argentina. Calle Coronel Suraya 2981, 4 de Jurio, Prov. Buenos Aires.

Аўстралія:
Mr. Donat Jackievič, 60 Fisher St., East Brisbane, Q-ld.

b) Mr. L. PaSynekowski, 60 Stawell St. Burnley, Melbourne, Vic., Australia.

c) Mr. Jan Čarnecj, 306, Sandgate Rd., Shortland, N.S.W.

d) Filip Dareuski, 18 Vindsor St., East Perth, W. A. Australia.

Бразылія:
Carlos Cimafečyč, Prasa 76, Tiridentes, Curitiba - Parana.

Канада:
Mr. M. Racycki, 111 Lindsey Ave, Toronto, Ont.

3ША:

a) Mr. B. Danilovich, 222 Suydam St., New Brunswick, N. J.

b) Mr. M. Serdeczenko, 7851 Sherwood Ave, Detroit 11, Mich.

c) Mr. V. Duniec, 2502 W. 7. St., Cleveland, Ohio.

d) Mr. E. Budzka, 2042 W. St. Paul Ave Chicago 47, Illinois

Новая Зэльандыя:
Mr. Marian Karanieuski, 88, Hercules Drayve, Roxburgh-Hydro.
3 гэтых Прадстаўніцтваў просім у паасобных краінах выпісаць «Бацькаўшчыну» й на іх адрас перасылаць за яе належнасьць.
3 прычыны дэвізовых абмежаваньняў просім усіх нашых Прадстаўнікоў выправаць за газэту грошы, як і за выдадзеныя «Бацькаўшчынай» кніжкі, перасылаць на адрас нашага фінансаванага Прадстаўніка ў Бэльгіі:
Janka Zučka, 19, Place Hoover, Louvain, Belgique.

— Чатырох нас, — кажа Мэркуры, — стань, Найвышэйшы, на нашай старане і народная справа будзе выйграная.

— Найвышэйшай рады багоў не перагаласуем, шэсьць галасоў супраць пяцёх, — адказаў Юпітэр. — Што рабіць? Галава трашчыць, што рабіць! Тут мяне рве, ствару Мінэрву. Вулькан, валі молатам у галаву во тут, тут!

Вулькан выконвае загад. А калі, спужаныя відовішчам бацьказайбoйства, багі зьбігаюцца, бачаць: нованароджаная багіня, узброеная ад ног да галавы, выходзіць із патыліцы Юпітэра. Вось і багіня мудрасьці — Мінэрва.

— Плебійцы дапамінаюцца правоў, — кажа Мэркуры.

— Пачалі галасаваць. Шэсьць супраць шасьцёх.

— Мне належыць падвойны голас, — крыкнуў Юпітэр.

І справа народу была выйграная.

— Дык занясі ім зямельнае права! — крыкнуў Юпітэр.

— Сам пагавару я зь Юнонай і думаю, што яна дазволіць таксама права вольнай жаніцьбы.

Мэркуры, які выконваў абавязкі паштара, панёс ведамку на зямлю.

І плебійцы атрымалі правы людзкія і цывільныя. А ўсё гэта сталася вынікам неперасьцераганьня правоў бажкамі, залётнасьцю Вэнэры і праз папулігэньне Юпітэра, тлумачылі сьвятары.

Мэркуры, бог купецтва і прамысловасьці, носіць сьвіту на распашку, служыць усім, хто плаціць: багом і людзям, небу і зямлі. Апякуецца злoдзeямi і ашукацямi.

Пад ягонай апекай вырастае новая арыстакратыя — грашовая. У рады яе ўваходзяць усе, кім апякуецца Мэркуры. І на правы для гэтага стану багі, ад імя сваіх кліентаў, патрыцыяў, павінны былі згадзіцца.

Дарма, што даўно пасвойму разьвязаў Юпітэр зямельнае права, права гэтае да сьняння несправядлівае. І будзе дагучу актуальным, пакуль важны народ ня станецца за гаспадара ў сваім краі, пакуль важны, хто палівае сваім потам загон, ня будзе праўным, прызнаным і ўсвьячоным правам ягоным валадаром.

Гэты-ж час ужо недалёкі!

(Далей будзе)